

A MENINGER

KRONIKK OG DEBATT

A Språket vårt

Per Egil Hegge

Per Egil Hegge er tidligere redaktør i Aftenposten og forfatter av flere bøker, blant annet om språk.

per.egil.hegge@aftenposten.no

Forfall og frafall

De to ordene i overskriften volder litt besvær iblant; i alle fall fører de til noen spørsmål om hva forfall og frafall betyr, og om de kan brukes om hverandre. Svaret på det siste spørsmålet er nei. Vi skal forsøke å forklare.

En vanlig vits blant korsangere har sitt utspring i det strenge regelverket: Ingen hendelse regnes som gyldig fraværsgrunn, eller gyldig forfall, ved korøvelse. Det eneste unntaket er hvis man skal være til stede – mer eller mindre, da – i egen begravelse. Da har man også falt fra, som er synonymt med å ha gått bort, i betydningen avgått ved døden.

Forfall har også minst to andre betydninger: Avdrag på lån skal betales ved forfall, som er en bestemt dato eller tidsfrist, og så hender det at forfall kan prege en bygning eller til og med en nasjon: Den forfaller. Ordbøkene definerer forfall som nedgang, tilbakegang, dekadanse. Det siste er et innlån fra fransk, og adjektivet dekadent er nok mer vanlig i norsk enn substantivet.

Hvis en språkbruker er redd for å gå seg vill her, kan han eller hun søke tilflukt i begrepet avbud: Man melder avbud til et idrettsstevne, et selskap eller et styremøte. Men her går det også an, muligens med unntak for gjestebudet, å si at man melder forfall. Hvis det føres et detaljert referat, vil det stå at vedkommende styremedlem hadde meldt forfall.

Frafall kan også defineres som nedgang eller tilbakegang, som i «meningsmålingene viser at det har vært et betydelig frafall blant SVs tilhengere siden valget for 18 måneder siden». Men når det brukes slik, er det nødvendig å trekke en klar grenseoppgang mot betydningen død: Det hender at velgere vender tilbake. Det kan også være frafall ved eksamen. Videre kan frafall bety svik, særlig i religiøs sammenheng. En frafallen er en apostat, med et gresk uttrykk. Noen religioner straffer slikt frafall med døden.

Utdanning. Strukturmeldingens budskap blir trolig at færre og større universiteter og høyskoler styrker alle former for kvalitet.

Hvilken kvalitet skal fusjonene styrke?

Kronikk

Sveinung Skule
direktør,
NIFU

Per Olaf Aamodt
utdanningsforsker

Nicoline Frølich
utdanningsforsker,
NIFU

Strukturmeldingens budskap blir trolig at færre og større universiteter og høyskoler styrker alle former for kvalitet. Men målkonflikter mellom ulike typer kvalitet kan bli en stor utfordring både

for departementets styring og for ledelsen i de fusjonerte institusjonene.

Hensynet til kvalitet skal bestemme

Regjeringen har satt spørsmålet om strukturen i universitets- og høyskolesektoren høyt på dagsordenen, og før påske kommer strukturmeldingen. Etter at fusjoner og institusjonsstruktur lenge har vært en sak mellom Kunnskapsdepartementet og hver enkelt institusjon, får Stortinget anledning til å drøfte på en helhetlig måte hvilke hensyn som bør styre institusjonsstrukturen.

Budskapet fra kunnskapsministeren har vært at hensynet til kvalitet i utdanning og forskning skal være bestemmende for strukturen, og at noen institusjoner er for små til å oppnå høy nok kvalitet. Det siste er det relativt bred enig-

het om. Men dersom kvalitet skal bestemme strukturen blir det viktig at meldingen redegjør for hva kvalitet er og hvilke kvalitetsmål som skal være styrende.

Utmattende diskusjoner

Så langt er inntrykket at fusjoner og ny institusjonsstruktur skal bidra til alle former for kvalitet – det skal både bli mer verdensledende forskning, styrking av «høyskoleoppdraget» og relevansen for det lokale arbeidslivet, og mer effektiv bruk av ressursene. Men er det mulig å lage en ny institusjonsstruktur som støtter opp om alt dette på en gang – eller må det gjøres avveininger mellom ulike og innbyrdes sprikende kvalitetsmål?

Mange utmattende diskusjoner har pågått om hva kvalitet i høyere utdanning er. Flere har påpekt at kvalitet i høyere utdanning er et begrep som er vagt og derfor vanskelig å legge til grunn for beslutninger om struktur. Men er kvalitet i høyere utdanning vagt eller mangfoldig?

Kvalitet blir knyttet til relevans

Kvalitet i høyere utdanning har flere betydninger, blant annet det fremragende, effektivitet, relevans og kvalitet som i henhold til en standard. Når vi snakker om kvalitet i forskning, bruker vi ofte «kvalitet» i betydningen «fremragende» (Nobelpriser, publikasjoner i velrenomerte tidsskrifter, forskning på internasjonalt toppnivå).

Det er ikke like vanlig å snakke om utdanningskvalitet av øverste nivå, selv om det er opprettet sentre for fremragende utdanning. Å vektlegge det fremragende i utdanningene kan være å legge vekt på å kvalifisere studentene for studier på høyere nivå, og å involvere studentene i forskning i løpet av utdanningsløpet.

Høy kvalitet i utdanning blir kanskje oftere knyttet til relevans: om kandidatene lykkes i arbeidsmarkedet; hvordan de vurderer kvaliteten på utdanningen etter at de har gått ut i jobb; hvordan arbeids-

Debattredaktør:

Erik Tornes

Post: Aftenposten, Debattredaksjonen, Postboks 1, 0051 Oslo

KRONIKK

E-post: kronikk@aftenposten.no
Maks. 6000 tegn inkl. mellomrom.
Legg ved portrettfoto.

DEBATT

E-post: debatt@aftenposten.no
Hovedinnlegg: Maks 3000 tegn inkl.
mellomrom. Legg ved portrettfoto.
Kortinnlegg: 400-1500 tegn.

Kronikker/debattinnlegg på nett:

aftenposten.no/meninger

• Aftenposten returnerer ikke artikler som blir sendt på papir.

Regjeringen har satt spørsmålet om strukturen i universitets- og høyskolesektoren høyt på dagsordenen, og før påske kommer strukturmeldingen, skriver artikkelforfatterne. Her er kunnskapsminister Torbjørn Røe Isaksen (H).
FOTO: STEIN J. BJØRGE

givere vurderer kandidater ved nyanset- telser; og i hvilken grad universiteter og høyskoler bidrar til det lokale samfunns- og næringslivet.

Relevans er også et mål på forskningens kvalitet; i hvilken grad forskningsresultater blir anvendt i samfunnet; i hvilken grad forskere bidrar til formidling av kunnskap; og om forskningen bidrar til å løse klimaproblemene, hindre frafall i skolen, redusere antallet som uføretrygdes, eller løse andre samfunnsutfordringer.

Kvalitet i høyere utdanning er i tillegg knyttet til effektivitet. Frafall og gjennomføring brukes ofte for å si noe om utdanningskvaliteten, eksempelvis hvor mange studenter som fullfører utdanningen, og hvor mange år de bruker på å fullføre. Innenfor forskning måler vi regelmessig publikasjonspoeng pr. forskerårsverk.

Å være i henhold til standard er også et etablert kvalitetsmål. De siste ti årene har Norge hatt et nasjonalt akkrediterings- system for høyere utdanning (NOKUT), i tillegg til lærestedenes egne kvalitets- sikringsystemer. I tillegg finnes det en rekke andre kvalitetsmål, eksempelvis kan det sies å være et mål på kvalitet at institusjonene rekrutterer bredt geografisk og bidrar til sosial utjevning.

Det er ikke opplagt at det er samme res- sursdisponering, organisering, karriere- systemer eller ledelse som skal til for å nå disse ulike kvalitetsmålene. Snarere er det sannsynlig at for eksempel sterk satsing på verdensledende forskning kan

komme til å stå i motsetning til for ek- sempel relevans for arbeidslivet på kort sikt, eller målet om at studiene skal bidra til bred rekruttering og sosial utjevning.

Universitetene utgjør tyngdepunktet

For å ivareta behovet for flere typer kvali- tet i forskning og høyere utdanning, har Norge og de fleste andre land utviklet et system der ulike typer institusjoner og fagmiljøer har ulike roller og en viss ar- beidsdeling. Selv om det har skjedd en til- nærmning mellom ulike typer institusjo- ner, der for eksempel mange høyskoler har utviklet fremragende forskningsmil- jøer på sine felt, er det fortsatt universite- tene som utgjør tyngdepunktene for den internasjonalt ledende forskningen.

Høyskolene er betydelig mer kostnads- effektive produsenter av kandidater med arbeidslivsrettede profesjonsutdanning for sine regioner. Noen av dem skærer høyt på relevans og på noen av effekti- vitetsindikatorerne, og rekrutterer på en måte som bidrar til geografisk og sosial utjevning.

Mange har vært bekymret for at ar- beidsdelingen mellom universiteter og høyskoler er blitt svekket. Strukturend- ringene kan føre til at institusjonene vil bli enda mer lik hverandre. Dersom det skjer skyves oppgaven med å balansere mellom ulike kvalitetsmål over til ledel- sen ved institusjonene.

Det kan tenkes at slike dilemmaer kan ivaretas godt der, men det kan også ten- kes at den nye strukturen vil føre til at noen kvaliteter styrkes på bekostning av andre.

Statsråden har nylig annonsert enda en ny stortingsmelding våren 2017 – om ut- dannelseskvalitet. Men allerede den kom- mende strukturmeldingen bør skissere hvordan ulike kvalitetsmål skal vektleg- ges. Ikke minst bør den drøfte hvordan mulige motsetninger mellom ulike kvali- tetsmål skal håndteres innenfor den nye strukturen.

Lokalsykehus. Et stort flertall av pasientene har ikke behov for høyspesialiserte tilbud.

Oslo trenger et nytt sykehus

Debatt

Øystein Eriksen Søreide
helse- og sosialbyråd
(H), Oslo kommune

Oslo trenger et nytt lokalsykehus. Som helsebyråd i Oslo er jeg bekym- ret for fremtidens spesialisthel- setjenestetilbud til byens befolkning. Diskusjonen om behovet for et lokal- sykehus og hvor det skal ligge, bør finne sin løsning. Og jo før, jo heller!

Oslo har i dag den raskeste befolk- ningsveksten av Europas byer. I 2030 vil det bo minst 800.000 i Oslo. Skal man kunne levere kvalitetsmessige, gode og fremtidsrettede sykehustje- nester, vil et nytt lokalsykehus være ett av de absolutt viktigste tiltakene de neste årene.

Trenger nytt lokalsykehus

Befolkningen i Oslo får sine sykehus- tjenester fra fire forskjellige sykehus: Oslo universitetssykehus (OUS), Lo- visenberg Diakonale Sykehus, Dia- konhjemmets sykehus og Akershus Universitetssykehus. OUS leverer mes- teparten av de mer spesialiserte syke- hustjenestene, mens Lovisenberg og Diakonhjemmet har en økende andel av lokalsykehusfunksjonene.

Dagens organisering er ikke opti- mal. For Oslo kommunes innbyggere er det viktig med en riktig dimensjo- nering av tilbudet i spesialisthelsetje- nesten og en hensiktsmessig sykehus- struktur i hovedstadsområdet. Det er behov for et nytt lokalsykehus i Oslo øst/sør.

Et lokalsykehus skal ha et nært sam- arbeid med de kommunale helse- og omsorgstjenestene, og skal kunne ta

seg av de fleste pasienter med vanlige sykdommer som trenger spesialisthel- setjenester.

Fra primærhelsetjenestens ståsted vil det være fordelene med deling mel- lom høyspesialiserte funksjoner og lokalsykehusfunksjoner.

Erikstein-utvalget som i 2007 la frem sin rapport «Lokalsykehusenes akuttfunksjoner i en samlet behand- lingskjede», mente at 50-70 prosent av pasientene som trenger akuttinn- leggelse kan ferdigbehandles ved lo- kalsykehusene.

Eller sagt enklere: Et stort flertall av sykehuspasientene har ikke behov for høyspesialiserte tilbud, og vil best kunne betjenes av et lokalsykehus i sitt nærområde.

Nytt lokalsykehus utredes

Styret i OUS har foreslått utredning av et nytt lokalsykehus i Oslo øst/sør, i tillegg til dagens Lovisenberg og Dia- konhjemmet. Aker vil her være et mu- lig lokaliseringalternativ, men også plassering lenger øst/sør i byen skal vurderes.

Som Høyre-byråd er jeg glad for at dette nå skal utredes. Oslo Høyre har programfestet at vi må se på hvordan Aker igjen kan bli et av Oslos lokal- sykehus. Vi vet at Oslos befolkning vokser med mer enn 10.000 innbyg- gere i året, og i de kommende årene kommer mye av befolkningsveksten i områdene Økern, Ensjø, Sinsen og Breivoll.

Jeg ser frem til OUSs utredning av et nytt lokalsykehus, og håper på en fortgang i dette arbeidet.

Oslo må få et nytt lokalsykehus. På vegne av byens befolkning er jeg utål- modig.

Jeg både håper og forventer at alle aktører tar sitt ansvar og sikrer at Oslo får et moderne og godt sykehus- tilbud til alle byens innbyggere.

Entra under falskt flagg

Entra har nettopp lansert planer om et monsterhus på eiendommen Lille- torget 1. Høyhuset skal erstatte et kon- torbygg fra 1930-tallet som ble helt oppusset omkring 1980. Entra «sel- ger» høyhusprosjektet som et klima- tiltak, og sier at nybygget skal bli et såkalt «plusshus». Men om Entra pri- mært ønsket å gjøre det eksisterende bygget mer energieffektivt, så kunne det vært ombygd tilsvarende det En- tra har gjort på Kjørboe i Sandvika, og som man skryter av på hjemmesiden.

Det eksisterende bygget på Lille- torget 1 kan selvsagt oppgraderes ved bedre isolasjon, installasjon av jordvarme, nytt ventilasjonsanlegg osv. og for eksempel med solcellepa- neler til erstatning for fasadeplatene fra ca. 1980 og solcelleanlegg på det

flate taket. Men Entra driver ikke med miljøvern slik man prøver å gi inn- trykk av. Selskapet ønsker å få bygge et mye større volum her rett ved Va- terlandsparken. Nybygget vil visuelt dominere den historiske Brugata og gi skygge både der og på det fredede kulturminnet Mangelsgården/Prinds Christian Augusts Minde i Storgata 36. Vi kan vel ikke vente at et børsno- tert eiendomsselskap skal drive miljøvernarbeid, men vi burde kunne forlange ærlighet. Det er selvsagt ek- pansjon og fortjeneste som primært driver Entra, ikke ønsket om å redu- sere klimagassutslipp.

Svein Solhjell
styremedlem,
Fortidsminneforeningens
lokalavdeling

Høyskolene er betydelig mer kost- nadseffektive produsenter av kandidater med arbeidslivsrettede profesjons- utdanning for sine regioner